

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 929:94(3)MILOJEVIĆ

АЛЕКСАНДАР М. ПЕТРОВИЋ

О УЗВИШЕНОЈ ФИГУРИ СРПСКЕ ИСТОРИЈСКЕ МИСЛИ

др Радомир Ђорђевић; Драгиша Костић: *Живот
и дело Милоша С. Милојевића*

Сербона: Ниш, 2006.)

Књига *Живот и дело Милоша С. Милојевића* је научно заокружен приказ, настајао као запис о изузетном историјском прегаоцу и човеку неуобичајене енергије. У окриљу питомине царског Константиновог Ниша, који се још увек ни лако ни олако није предао заборава народних величина, основана је поред „Српског ученог друштва“ и „Сербона“, друштво за неговање сазнања о древној историји Срба. По њиховим здруженим снагама овакве монографије, као ова о изузетној појави историјског писца Милоша С. Милојевића, у прилици су да угледају светло дана.

На први поглед књига је уобичајено дескриптивна, али одмах упада у очи да у њој нема много делова који би могли да се оцене као приватни. Опис фигуративних елемената биобиблиографске грађе у перцепцији која се понела са седиментацијом мисаоних искустава, поготово Милојевићевог најјоспораванијег историјског дела „*Одломци историје Срба* I, II, 1872.“, свакако да нам каже нешто ново, издвајајући оно најбитније; а то је својевр-

сна „завера ћутања“ којом је дело дуго времена било подвргнуто. На овом малом простору на југоистоку Европе, чију мултикултуралност гарантује и ужива обичајност никла са тла хришћанске откривене религије и њеног православног аспекта веровања, као да могу да се развијају све историјске перспективе, и оне сасвим забачених и не баш толико значајних градова, заселака и најразноврснијих типова људи који су било чиме доприносили њеној добробити, али о великим научницима и величини подухвата који су спровели, казује се ретко и сувише штуро, почесто и једва признајући или чак и изопачавајући мисли, покашто дотле, да се иде и до равни испод границе доброг укуса. Горко стога звуче они пасажии из Хегелове философије историје када он спомиње багателисања вредности на балканском тлу, али ето нам баш код Милојевића пример за стару пословицу – данас у злату, сутра у блату.

Може се рећи да је овај прилаз у реафирмацији културног значаја Милојевићевог подухвата тежио томе, да те ствари избави од заборава, до једноставног оцртавања основних феномена Милојевићевог живота из историјског угла гледања, а из перспективе стремљења да се ревалоризује његов значај као аутохтонистичког истраживача и научног методолога. Саживљеност са тлом одакле је Милош С. Милојевић и поникао, омогућила је ауторима Др Радомиру Ђорђевићу и Драгиши Костићу да та схватања боље прикопчају за принципе семантике дешавања догађаја у вези са рецепцијом Милојевићевог дела, превазилазећи оне наивности резоновања о карактеру стварности која се само „види, чује и опипава, констатује“ без довољних сазнања везаних за чињенице о природи ствари. Др Ђорђевић каже: „Својим схватањем историјског, М. Милојевић је утемељио наше *изворно* схватање историје, које има све одлике РЕАЛНОГ, *логоносног* и *метафизичког*, као дела које се не може искључивати од реалности, јер је и оно његов део, ма колико то парадоксално звучало. Овакво схватање историје, поседују само јаке личности, које у себи носе племенитост, самобитност и независност.“ /Др Радомир Ђорђевић; Драгиша Костић, *Живот и дело Милоша С. Милојевића*, Ниш: Сербона, 2006., стр. 30/ Тешко да би се то могло пре свега свести, а затим и објаснити путем суда укуса који би рестринговала трансцендентална естетика размештањем појава сувише ослоњених на рад продуктивне уобразиље, коју подстичу најразноврснији подтеоријски интересе-

си. Нико и не тврди да је Милојевић био савршен и да у његовом делу нема пропуста и мана везених за предрасуде својствене његовом времену, као и за понеке личне амбиције које су умевале да производе понеки повишен тон или еристичке склоности. Ваља, међутим, видети и да је била потребна велика снага да се дигне тешка завеса очеличених појмова којима је природа и историја код нас теоријски сувише често окивана, а које су одхраниле незаинтересованост и суревњивост, будући да се њихов супстрат (тзв. „техничке” метафизике субјективности као сурогат логосологичке метафизике), наталожио у обичајној свести културе европских народа, те постао скоро господарећа судбина општег чула или тзв. „здрог разума”. Он заправо није ни довољно логичан, као ни довољно здрав и трезвен, већ је пре неко чуло просечноности коме требају инјекције из домена естетичке физике и рефлексije суда укуса да би се опресебио, јер је обузет сасвим другачијим вредностима и несвестан придружености произвољне компетенције суђења и разумевања. Изненадност естетске жице која наглашава тај суд укуса, задобијена је јасним гестом увођења непосредности препознавања, где наилазимо и на тактилношћу описа сусрета са сујетом у резултовању фаворизујућих предрасуда по сваку цену: „Наравно, не треба бити ни превише оптимиста у овоме, јер закон `јачих народа`, још увек, регулише нека историјска сазнања. Прави научни резултати, у том случају играју другоразредну улогу. Отуда, није ни чудо, што се резултати М. С. Милојевића, још увек не саопштавају у мери у којој би то требало, већ само посредно и уз дозу опрезности...” /*исто*, стр. 31/ Непокајаност од идолатрије је на тај начин стално струјећој свести мегасубјективитета нација показала, како је она неодгодива судбина спаљености савести која није доспела до дубљих равни назначења, али је као умешно прећуткивање или овлашно спомињање успела де се етаблира у свакодневљу.

Одавно је стаза која води до хипотетичких праисторијских артефаката неког „*homo naturalis*“ заправо поплочана конструкцијама на основу познавања човека историје ког смо у стању да разумемо уз помоћ историјских извора, али то је разумевање мотивисано „полтиком интереса“ срачунаваном произвољном сликом тзв. „природног стања човека”, јер се према српском предању то време календарски броји на 7515. г. до данашњег дана (види *ис-*

то, стр. 14). Прелаз из тог замишљеног „природног стања“ у тзв. „стање културе“, вишеструко је помрачен позитивистичким убеђењима како је довољно само рационализовати ствари, па се жељени циљ самим тим и досегнуо, што само оставља широк простор умишљајима и предрасудама свих врста које се таложе у обичајности и људима касније вешто загорчавају живот. Једна од таквих научних предрасуда данас је и омиљено класификовање ствари у домен случајева и случајности, па се таква ефемеризација спроводи и као уобичајено спочитавање, за које је сасвим исправно поставити и противпитање: „Зашто се М. С. Милојевићу морао затрети траг, свим дозвољеним и недозвољеним средствима – притисцима са стране, а напосе и од стране домаће елите, која је без приговора у без икакве бриге савести, прихватила све напоре и хтења страних сила.” /*исто*, стр. 14/

Ако само погледамо колико ли се од сигналистичких израза којима располаже вођа чопора дајући значај кретњи свог тела, разликује примитивнија или најобичнија реч која је у стању да нас врати уназад, на значењски доживљај или предмет који обитава у свету, схватићемо и тај бездан разлике у споразумевању. Ако тражимо тзв. „оправдиву реч“, наилазимо и на сведочанство: „Одличан познавалац косовско-метохијске научне проблематике културно–историјског смера проф. Владимир Бован, у одломску своје студије О путопису Милоша С. Милојевића по Старој Србији навео је да је Милојевићево дело `на међи између историје и књижевности` мислећи – у овој другој карактеристици – свакако на његов фактографски путописни жанр али са научним претензијама да да што исцрпији али јако сажет приказ и из културно-историјске проблематике прилика и затеченог стања у Старој Србији: о општем положају тамошњих Срба под турском управом, посебно у савременим условима његовог пропутовања и боравка на Косову и Метохији” /*исто*, стр. 92/. Дидактички моменат који је такође у овим приказима присутан, јесте смероказ који ће моћи да скрене пажњу и заинтересује читаоца, упозоравајући и на важан детаљ: „Два пута, на почетку и на крају каријере био је именован за професора Велике школе, али му ни једном није пружена шанса да стане за катедру. За све време бавио се научним и националним радом и међу својим савременицима важио је за најсамо-

прегорнијег националног радника, спремног на личне жртве.”
/исто, стр. 100/

У јавности је и данас највећи број научних радова изложен разним затирањима, далеко више неголи откривањима, а и у тзв. `критички проценама` најчешће је у питању подвала срачуната као успешан политички маркетинг, примењен као рецепт завођења за тзв. „широке народне масе”. У случају Милоша С. Милојевића његови биографски подаци са поприлично вредном библиографијом, сведоче о томе да је осуда која га је пратила и постхумно отерала у заборав, постала апостазична једино под апотропајоном озбиљног промишљања снаге и домета његовог укупног рада, што су наши аутори у овој књизи и извели. Ко прави и преправља ствари закашњавајући за историјом са неким својим накнадним „посебним виђењима”, занемарујући чињенице које се осветљавају, „прокувава топлу водицу“ или открива тек већ одавно познате ствари и пратећу равнодушност према властитом поштењу.

За отварање перспектива важан је онај путоказ, који је могуће задобити тек напорним праћењем путање намере чињења добра на које се обраћа пажња, тј. на пут проживљавања одређене истине или барем једног њеног вида, који је нама доступан и о коме можемо још понешто да кажемо. Данас је, на жалост, безперспективност постала широка мода, која очај почиње да преправља у нормално стање. Неуљуљканост у привидно сигурном и конформном амбијенту „неспорних историјских истина” свакако да захтева примећивања и примедбе које умевају да пољуљају егзистенцијалну стабилност, али срчаност бијења битки за истину доноси оно задовољство које сигурно не може сасвим да покрије естетска категорија насладе.

Дух ужива плодове својих напора на јединственији начин одајући на тај начин и почаст и славу Свевишњем.